

JACQUELINE OSKAMP

GROOTS IS DE LIEFDE

BIOGRAFIE VAN
LOUIS ANDRIESEN
(1939-2021)

Ambo|Anthos
Amsterdam

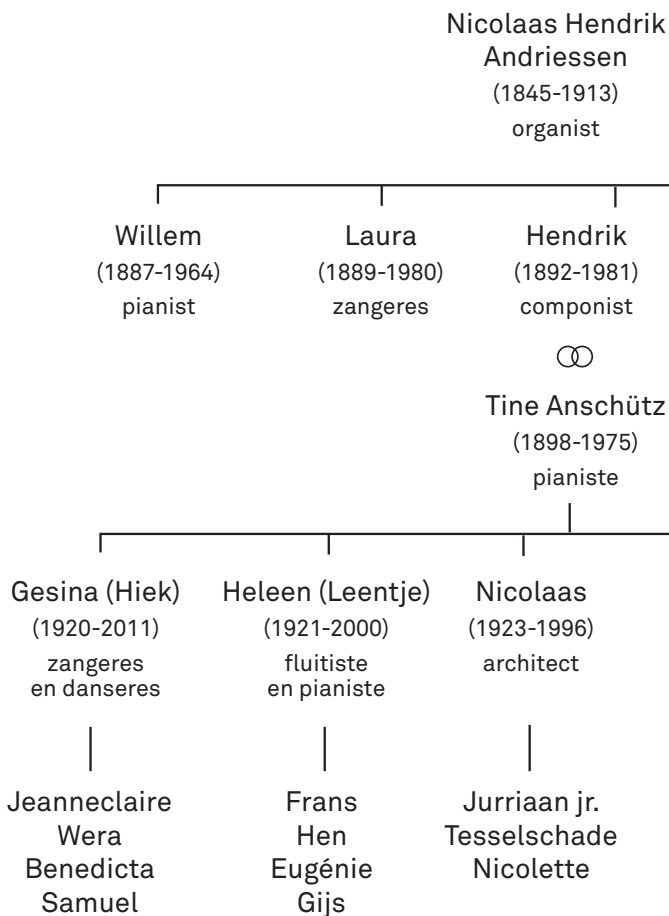
L'art est le plus beau des mensonges.

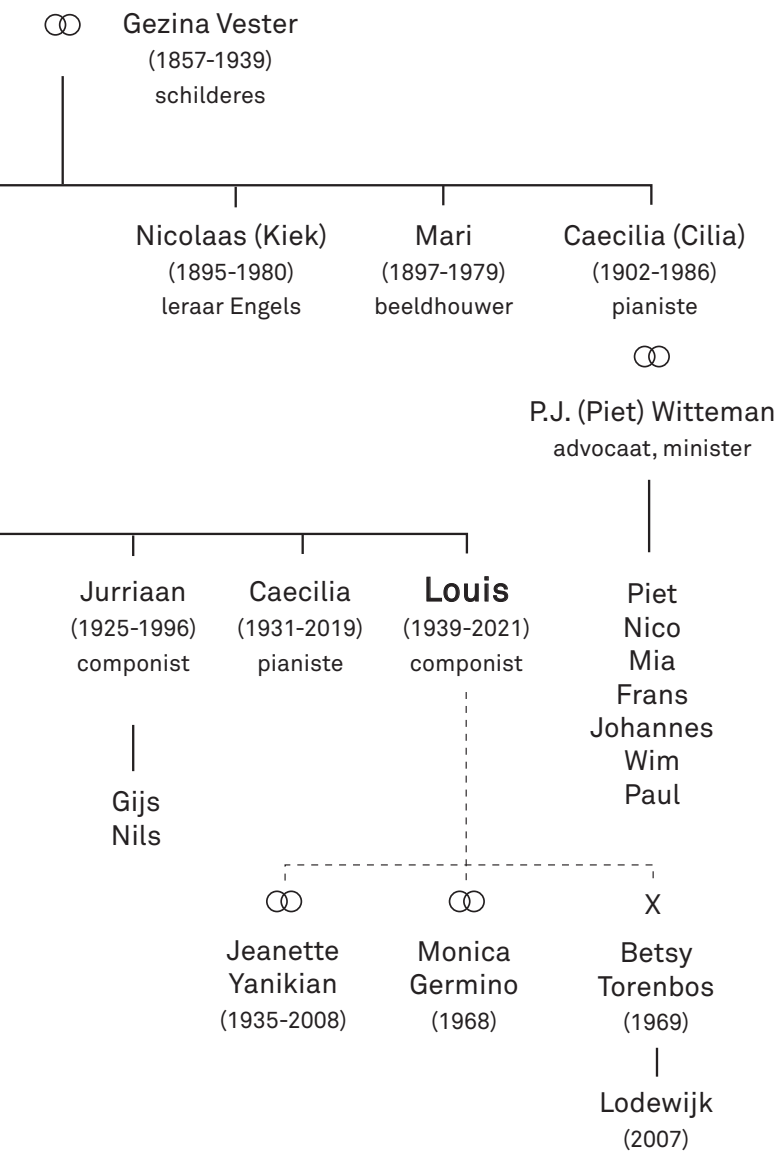
Claude Debussy

Inhoud

Er was eens...	11
<i>Imaazje</i>	16
Vol goedemoed	21
‘Louistje <i>godverrrdomme</i> ’	43
Bezeten van muziek	59
Katholieke buigzaamheid	85
De leukste vrouw ter wereld	105
Polsslag 100	129
Homo ludens	151
Aksie	174
Een niet-verzonden brief	195
Prima la musica	214
Moordende druk	236
Een geile noot	259
Autobiografisch mozaïek	281
Voorbode van de dood	304
Discipline en distantie	329

Slecht nieuws	351
‘How could that happen?’	375
Niet in de poep roeren	399
Alles is rond	417
Coda	435
Dankwoord	437
Verantwoording	441
Noten	445
Geraadpleegde bronnen & literatuur	471
Personenregister	475
Werkenregister	489

Er was eens...

Op dinsdag 6 juni 1939 om vier uur 's ochtends, bij het vroege gloren dat de voorbode is van een zonovergoten dag, doet Louis Andriessen voor het eerst zijn ogen open. Hij wordt geboren in een groot, warm gezin, veilig ingebed in het Rijke Roomse Leven. Iedereen houdt van muziek, al zijn broers en zussen spelen een instrument en samen musiceren is hun opperste geluk. Als ze geen muziek maken, vertellen ze elkaar verhalen. Vermakelijke en ontroerende herinneringen die zich als kralen aan een ketting aanrengen, net zo lang tot zich afgeronde levens aftekenen, waar iedereen jaloers op kan zijn.

Veel van die verhalen gaan over vader Hendrik, de gevierde componist en kerkmusicus die als een zachtmoedige patriarch over de familie waakt.

Ze verkneukelen zich om het verhaal dat Hendrik, die als jongeman had besloten om journalist te worden, tijdens een nachtdienst bij de *Nieuwe Haarlemsche Courant* zo verdiept was in een partituur dat hij de ondergang van de Titanic ('Nooit van gehoord') miste. 'Ga jij maar liever de muziek in,' had de hoofdredacteur de volgende dag tegen Hendrik gezegd.

Of hoe hij zijn toekomstige vrouw Tine op het conservatorium ontmoette die, zelf een begaafd pianist, hem om theorielessen kwam vragen. Die man ga ik gelukkig maken, dacht ze bij zichzelf. En zo geschiedde.

De familie Andriessen geldt als een van de grootste artistieke dynastieën in Nederland, rijk bedeeld met muzikaal én beeldend talent – beeldhouwer Mari Andriessen en pianist Willem Andriessen zijn broers van Hendrik – maar even prominent is die diepgewortelde drang elkaar verhalen te vertellen, die als een kostbaar erfgoed van generatie op generatie worden doorgegeven. Die verhalen dienen niet alleen ter vermaak, ze geven het leven vorm, maken pijnlijke situaties draaglijk en creëren saamhorigheid.

Hoe praten de Andriessens over de oorlog, ook voor hen een periode vol angst en gevaar? Dat gaat aan de hand van een pannetje soep en de onhandigheid van oom Wim, die samen met vader Hendrik als gijzelaar wordt geïnterneerd. De gijzelaars hebben beurtelings corvee, maar oom Wim stuntelt zo met dweil en sop dat zijn medegevangenen zeggen: ‘Ga jij nou maar pianospelen, maar geef dan wel elke zondag een concert voor ons.’ En dat doet hij.

Louis’ kinderherinnering aan de oorlog balt zich samen in dat ene moment dat zijn vader na zes maanden terugkeert uit het interneringskamp. Hij is dan drie jaar oud en wordt wakker van de grote opwinding in huis: ‘Ik zag beneden in de hal een mij onbekende meneer staan, die ik meteen vreselijk aardig vond. Na een paar seconden wist ik weer wie het was: mijn vader.’

Zijn zestien jaar oudere broer Nico, de latere stadsarchitect van Haarlem, memoreert hoe hij in 1943 in het Utrechtse Tivoli gevangen zat om op transport gesteld te worden naar Duitsland voor de *Arbeitseinsatz*. Wie ziet hij daar met een pannetje soep op zich afkomen? Kleine Louis. Nico’s dochter Tessel: ‘Altijd als mijn vader deze herinnering ophaalde, raakte hij weer ontroerd.’

Het pannetje soep kan niet voorkomen dat Nico op de trein richting Duitsland wordt gezet. Vlak voor de grens klimt hij door een wc-raampje en weet te ontsnappen. Als de verloren zoon onverwachts het ouderlijk huis aan de Utrechtse Herenstraat binnenstapt, wordt het Hendrik te machtig. ‘De enige keer dat ik

mijn vader heb zien huilen,’ aldus Caecilia Andriessen, de acht jaar oudere zus van Louis.

De vertelling krijgt bovendien nog een staartje. Caecilia: ‘In die tijd gaf mijn vader clandestien lezingen bij mensen thuis, in ruil voor een pond voedsel. Hij had eerder gezegd dat het hem niet zou lukken een opgewekt verhaal te houden nu zijn oudste zoon was weggevoerd. Maar toen Nico daar plotseling weer stond, bedacht hij zich en hij hield die middag de boeiendste lezing ooit! Is dat niet een mooi verhaal?’

Hoe herinneren de Andriessens zich de Hongerwinter? Het gezin zit elke avond rond één kaars, gesmolten van restjes kaarsvet uit de kerk, terwijl om de beurt iemand voorleest uit *The Pickwick Papers* van Charles Dickens. Als het boek tot ieders spijt uit is, verzint Hendrik een wedstrijd: wie het mooiste opstel schrijft over de komische schetsen. De jury – bestaande uit vader, moeder en schoonzoon Daniël de Lange – roept Nico unaniem uit tot winnaar: hij heeft een verhaal perfect in de stijl van Dickens geschreven.

Het zijn dit soort geschiedenissen die in de steeds verder uitdijende familie decennialang worden doorgegeven: als ze elkaar zien op verjaardagen en, naarmate de tijd voortschrijdt, op jubilea en begrafenissen. Het gezamenlijk herinneren, het plezier van de herhaling, de vrolijke afloop van de avonturen, bezegelen de onderlinge band. Jaartallen, namen, plaatsen zijn ondergeschikt aan de kracht van de vertelling: een meeslepende plot wint het van het waarheidsgehalte.

In de familiechroniek *De Andriessens* (2013), opgetekend door Agnes van der Horst, memoreert Hedwig de Beer dat de uitvaart van haar man Jurriaan jr., die op zijn 39ste verdronk in een zwembad, wel ‘een feest’ leek. Maar zij merkt ook iets van de keerzijde van die hechte familieband. Wie geen lid is van de clan kan zich buitengesloten voelen: ‘De hele familie was er. (...) Maar na afloop is er dan niemand die met je praat of je troost.’

De verhalen staan in het teken van de gezelligheid, de harmonie. Het zijn ijsschotsen, die dobberen in donker water. Wie lenig van de ene schots naar de andere springt, verstaat de levenskunst die Hendrik op de volgende generatie Andriessens overdraagt. ‘Volgens de leer van mijn vader concentreer je je op de leuke dingen en probeer je er het beste van te maken,’ vertelt Caecilia in 2013 aan Agnes van der Horst. ‘Van het andere probeer ik me te distantiëren.’

Haast onvermijdelijk schetst ook Louis zijn leven aan de hand van vaak gememoreerde, amusante verhalen. Belangrijke episodes en ingewikkelde situaties in zijn leven weet hij met de nodige humor en creativiteit te herleiden tot een grappig detail, dat maar zijdelings met de kern te maken heeft. Dat levert geheid een mooie scherts op.

Hoe hij in 1955 tijdelijk introk bij het gezin van zijn zus Hiek in Bilthoven om zijn toelatingsexamen piano voor te bereiden, waarbij zijn aandacht minder uitgaat naar de pianotoetsen dan naar de knappe buurmeisjes, de zusjes Vermeulen, die de geschiedenis ingaan als exemplarisch voor Louis’ ontvankelijkheid voor vrouwelijk schoon. Om zijn rijke liefdesleven overzichtelijk te houden wordt Rineke Vermeulen uitverkoren als ‘mijn eerste vriendinnetje’.

Louis’ toelating tot de compositieafdeling van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag – toch een belangrijk moment voor een zestienjarige – wordt binnen de *oral history* van de familie Andriessen gereduceerd tot het understatement waarmee Hendrik, op dat moment directeur van de opleiding, zijn meest getalenteerde zoon groen licht geeft: ‘Jongen, de heren willen het met je proberen.’

Hoe kijkt Louis terug op zijn vervolgstudie bij de illustere Italiaan Luciano Berio in Milaan? Naarmate die tijd verder achter hem komt te liggen, refereert hij nauwelijks nog aan de vruchtbare

compositielessen van de maestro, maar des te meer aan hun eindeloze kaartspelletjes. Hij leert de finesses van Briscola, Scopa en de zenuwslopende pokervariant Sputo nell'oceano, die Berio steevast wint. Een van zijn mooiste ervaringen in die periode, zal hij later zeggen, is zijn ontmoeting met de schrijver Umberto Eco tijdens een borrel bij Berio.

Ook over zijn latere successen, de baanbrekende composities *Hoketus* en *De Staat*, die hem wereldwijd erkenning opleveren en generaties muzikanten en componisten inspireren, spreekt Andriessen bij voorkeur in weldoordachte parabels en geestige one-liners.

Hoe motiveert hij die grote stap in 2010: een stuk schrijven voor symfonieorkest, na dat veertig jaar lang als voormalig Notenkraaker principieel te hebben geweigerd? Als Andriessen overweegt de opdracht van het Koninklijk Concertgebouworkest aan te nemen, krijgt hij een visioen, zo vertelt hij. Opeens voelt hij zijn al lang overleden vader naast zich staan, die zegt: 'Jongen, dit moest je nu maar eens doen.'

Is dat niet een prachtig verhaal?